

Под реституцијом се подразумева повраћај имовине (у натуралном облику или у виду новчаног обештећења) која је у прошлости била одузета (аграрном реформом и колонизацијом, конфискацијом и секвестрацијом, национализацијом и експропријацијом) без адекватне накнаде. Када је Србија у питању говори се о враћању имовине која је од стране комунистичких власти била одузета у периоду после Другог светског рата).

Процес реституције отпочео је у Србији деведесетих година XX века без целовите и унапред добро осмишљене стратегије враћања имовине. Пошло се на неку врсту фазне реституције, односно ишло се на постепено враћање оне имовине која је ограничена по врсти или по броју субјеката. Прво се деведесетих година почело са враћањем имовине сељацима и ситним занатлијама, а затим селима, задругама, те физичким лицима – бившим власницима грађевинског земљишта, да би од 2006. године то било учињено црквама и верским заједницама. Све ово је до сада вршено на основу седам важећих посебних закона који су донети у периоду од 1990. до 2006. године.

После тога је одлучено да се предузму мере како би се коначно извршио повраћај и остале одузете имовине и завршио поступак реституције. Бившим власницима, односно њиховим наследницима, је одређен рок у коме су могли да поднесу пријаву за враћање одузете имовине и он је истекао 30. 6. 2006. године. У предвиђеном року Дирекција за имовину је добила више од 100.000 пријава, од којих и неколико хиљада и из иностранства (највише из Мађарске, Немачке и Аустрије). Од свега онога што је пријављено највећи део се односи на пољопривредно, шумско и грађевинско земљиште, а остало чине станови, пословни простор, фабричке хале, млинови ...

На бази пристиглих пријава Пореска управа је извршила процену имовине која се потражује и, према тој процени, њена најнижа вредност премашује износ од 100 милијарди, а највиша 225 милијарди евра. У исто време на рачуну Фонда за реституцију Владе Србије (у који се уплаћује новац од приватизације, и то по 5% од продаје предузећа и 50% прикупљене наплатом накнаде за замене права коришћења земљишта у својину) тренутно има око 100 милиона евра (38,8 милиона евра, 14,6 милиона долара и 5,3 милијарди динара), а што је мање од једног хиљадитог дела износа имовине која се потражује.

Крајем прошле године (29. 12. 2010) Влада Србије је донела Акциони план за брже

стицање статуса кандидата за чланство у Европској унији (ЕУ), према коме треба у првој половини 2011. године да буде усвојен закон о реституцији. То је неопходно учинити пошто ЕУ кроз поступак пријема у чланство питање реституције третира као саставни део људских права и права на власништво (која су гарантована и основним Уговором из Лисабона). Одлуком Савета ЕУ о принципима, приоритетима и условима Европског партнерства са Србијом од 18. 2. 2008. године, у оквиру политичких критеријума, предвиђено је и решавање питања одузете имовине после Другог светског рата.

Држава се још није определила за модел реституције, а удружења бившим власника, односно њихових наследника, инсистирају да приоритет има натурална реституција (враћа се имовина која је одузета), ако је то могуће извршити, а уколико то није могуће ишло би се на такозвану заменску реституцију (надокнада другом одговарајућом материјалном имовином), а новчана реституција (накнада по принципу пуне тржишне вредности) би се, на крају исплаћивала, само у случајевима када нису могуће ни натурална, нити заменска реституција.

Само питање реституције је веома сложено питање, како са правног и административног, тако исто и са финансијског и моралног становишта. У Скупштини Србије је неопходно донети закон о реституцији које своје упориште има у Уставу (члан 97, став 1, тачка 7) којим се прописује да Република Србија уређује и обезбеђује својинске и облигационе односе и заштиту свих облика својине. Пре тога, Дирекција за имовину би морала да верификује правне основе свих захтева, те реши ситуације у којима више лица потражује исту имовину. У моменту доношења закона требало би се тачно знати ко и на коју имовину има право, те имати што прецизнију процену вредности имовине која ће бити у поступку реституције.

Због осетљивости проблематике закон о реституцији мора да буде правичан према свим подносиоцима захтева, а сам процес крајње транспарентан. Имајући у виду да се на бази првих процена потражује имовина огромне вредности, неопходно је да решења у закону о реституцији буду усклађени са реалним економским могућностима земље, те да решавајући један не направимо још већи проблем, односно да отклањајући једну не начинимо још веће неправде.

Већ смо видели да је огромна вредност пријављене имовине, те да се према проценама Пореске управе кроз реституцију потражује имовина у вредности од 12 (по најниже) до 25 (по највише процењеној вредности) годишњих буџета Србије. Имајући то у виду, с једне стране, те економске могућности српске привреде која се налази пред колапсом, с друге стране, није реално да се реституција изврши уз 100% обештећење, а на чему

инсистирају удружења бившим власника, односно њихових наследника.

Уосталом на много скромније, а не 100% обештећење, одлучиле су се и земље које имају неупоредиво моћније економске потенцијале, те релативно мања потраживања по основу реституције. Тако на пример у СР Немачкој је 1994. године (после припајања Источне Немачке) усвојен Закон о обештећењу према коме се обештећење исплаћује у целини и у новцу до износа од 10.000 немачких марака (ДМ), а за веће износе оно се прогресивно умањује за 30 до 95% [\[1\]](#) и Фонд за обештећење (за чије обавезе гарантује Федерација) је овлашћен да издаје обвезнице.

Мислим да би и у Србији на сличан начин требало да се тражи решења проблема реституције. Пре усвајања закона о реституцији морали би имати прецизнију процену вредности имовине које је предмет реституције, те буџетске могућности обештећења за имовину која је одузета. На бази тога у закону о реституцији путем обештећења требало би предвидети неку минималну исплату у 100% износу у готовом новцу (на пример, до 5.000 евра), а за веће износе обештећење би се прогресивно умањивало и исплаћивало кроз обвезнице у дужем временском периоду. Законом би требало одредити и максималан износ обештећења (на пример, до 100.000 евра).

Али нису економски, односно финансијски разлози једини (мада су кључни) због којих не треба ићи на реституцију уз 100% обештећење, поготово када се ради о појединачним великим вредностима одузете имовине. Да наведем само један од њих. Највећи део имовине који је сада предмет реституције одузет је пре више од пола века. Вероватно је највећи део одузете имовине претходно, од њихових дотадашњих власника, био заслужено стечен. Међутим, може се претпоставити да се, можда, до једног дела имовине (поготово, велике вредности) није дошло на тај начин. Мислим да сада покретати (после толико година) расправе и утврђивања која је (а која не) од одузете имовине заслужено стечена, не би било много смислено и не би нас нигде одвело.

Нажалост, имали смо доста бурну прошлост која није погодовала да појединци на миру, у дугом временском периоду, заслужено стекну велика имовинска богатства. Подсетимо се да је само у првој половини XX века било неколико крупних догађаја која су доводила до велике (по правилу, не много заслужене) прерасподеле власништва. У том, релативно кратком периоду, дошло је до промене краљевске династија и значајне смене политичке и економске елите, балканских ратова, Првог светског рата, аграрне реформе и светске економску кризу између два рата, те Другог светског рата, а цели тај период праћен је нестабилном политичком ситуацијом, са честим сменама владајућих номенклатура.

Уосталом, у последње две деценије у Србији се (у време распада земље, међународне економске блокаде, чудовишне хиперинфлације, НАТО агресије, петооктобарског преврата, пљачкашке приватизације, недомаћинског газдовања јавним предузећима као партијским феудима, огромне корупције нарочито преко јавних набавки и јавних радова...) друштво раслојило на нагло обogaћену мањину и нагло осиромашену већину, односно појавили су се људи са огромном стеченом имовином и тешко би могли тврдити да је сва та њихова имовина (фабрике, тржни центри, латифундије, акције у банкама које су у већинском иностраном власништву, виле, јахте ...) заслужено стечена. Ми то сада знамо, много боље него што ће то знати наши потомци кроз 60-70 година (колико је прошло од одузимања имовине нашим прецима, а која је сада предмет реституције).

[\[1\]](#) Према параграфу 7, став 1, обештећење се умањује за следеће износе:

- износ који премашује 10.000 ДМ, а достиже 20.000 ДМ за 30%,
- износ који премашује 20.000 ДМ, а достиже 30.000 ДМ за 40%,
- износ који премашује 30.000 ДМ, а достиже 40.000 ДМ за 50%,
- износ који премашује 40.000 ДМ, а достиже 50.000 ДМ за 60%,
- износ који премашује 50.000 ДМ, а достиже 100.000 ДМ за 70%,
- износ који премашује 100.000 ДМ, а достиже 500.000 ДМ за 80%,
- износ који премашује 500.000 ДМ, а достиже 1,000.000 ДМ за 85%,

У очекивању закона о реституцији

Пише: Јован Б. Душанић
субота, 04 јун 2011 07:06

- износ који премашује 1,000.000 ДМ, а достиже 3,000.000 ДМ за 90%,

- износ који премашује 3,000.000 ДМ за 95%.